

Ambasada
Savezne Republike Nemačke
Beograd

немачка
сарадња
DEUTSCHE ZUSAMMENARBEIT

Govori u Narodnoj skupštini Republike Srbije

Diskursi o EU i stranim državama

OTVORENI PARLAMENT.rs

O vama se radi.

Govori u Narodnoj skupštini Republike Srbije

Diskursi o EU i stranim državama

**Autorka:
Milena Manojlović**

**Urednica:
Tamara Branković**

**Mesec i godina izdanja:
februar 2022.**

Ambasada
Savezne Republike Nemačke
Beograd

немачка
сарадња
DEUTSCHE ZUSAMMENARBEIT

Ovaj materijal objavljen je u okviru inicijative „Otvoreni parlament” udruženja Crta, uz finansijsku pomoć Ambasade Savezne Republike Nemačke u Beogradu. Za njegovu sadržinu isključivo je odgovorna Crta i ta sadržina nipošto ne odražava zvanične stavove Ambasade Savezne Republike Nemačke u Beogradu.

● Metodologija istraživanja

Otvoreni parlament je, kao inicijativa posvećena povećanju javnosti rada parlamenta i informisanju građana o radu Skupštine, istraživao način na koji narodni poslanici govore o najznačajnijim stranim akterima u srpskom političkom životu – Evropskoj uniji (EU), Sjedinjenim Američkim Državama (SAD), Rusiji, Kini i Turskoj. Analiziran je period od septembra pa do kraja 2021. godine, odnosno poslednjih četiri meseca rada Narodne skupštine u protekloj godini koji je obuhvatio deo vanrednih i celokupno redovno jesenje zasedanje. U tu svrhu, sprovedeno je kontinuirano praćenje svih govora u plenumu Narodne skupštine, evidentiranje govora u kojima su spomenuti navedeni akteri uz ocenu tonaliteta: da li se o akterima govorilo u pozitivnom, neutralnom ili negativnom svetlu. Ukupno je analiziran 741 govor koji je održan u plenumu, odnosno 999 slučajeva evidentiranja i ocenjivanja tonaliteta pominjanja najznačajnijih stranih aktera.

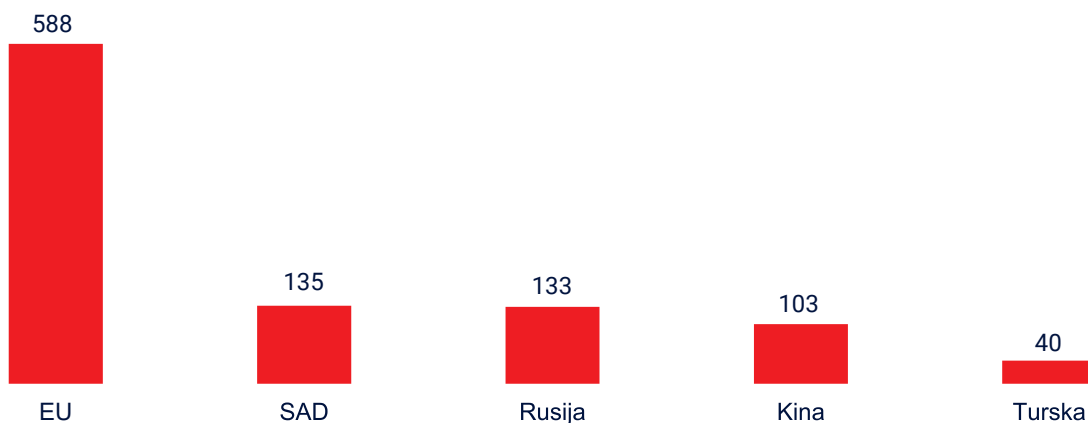
Daljom analizom diskursa težilo se dolasku do saznanja kako se, kroz analizirane govore, reprodukuju spoljnopolitičke matrice. S obzirom da 12. saziv Narodne skupštine odlikuje izrazit manjak pluralizma i da čak 97 odsto narodnih poslanika pripada koaliciji koja čini vlast, može se tvrditi da su diskursi u narodnoj skupštini zapravo diskursi vladajuće većine. Navedeno je posebno značajno u srpskim okvirima, jer je celokupna parlamentarna debata u velikoj meri zloupotrebljena u svrhu obraćanja glasačima. Navedena praksa, koja nanosi veliku štetu zakonodavnoj funkciji i kvalitetu i usmerenosti debate u plenumu, dovela je do toga da se Skupština u značajnoj meri svela na još jedan kanal za politički marketing. U tom svetlu, diskursi o stranim akterima koji postoje u Narodnoj skupštini zasnivaju se na porukama koje vladajuća većina šalje svojim biračima, i to sa većim „stepenom slobode“ nego što to rade predstavnici Vlade i predsednik Republike koji su obavezani da se u svojim izjavama strožije drže načela zvanične spoljne politike.

● Učestalost pominjanja aktera

Najpre, kada je reč o učestalosti pominjanja (grafikon 1), EU je ubedljivo najčešće spominjan strani akter, ukupno u 588 govora. Navedeni rezultati ne predstavljaju iznenađenje niti odstupanje u odnosu na ranija istraživanja Otvorenog parlamenta. Pored toga što pristupanje EU zvanično predstavlja važan cilj aktualne Vlade, EU je najveći trgovinski partner Srbije a sama Narodna skupština ima centralnu ulogu u usvajanju pravnih tekovina EU. Važno je naglasiti da je pominjanje EU uključivalo sve njene institucije, ali navedenim brojem nije obuhvaćeno pojedinačno pominjanje država članica Unije.

Razlika u broju govora u kojima su pominjane SAD i Rusija je zanemarljiva, pa se može zaključiti da su Vašington i Moskva u Narodnoj skupštini dobili istu „količinu pažnje“. Kina se, uz blago zaostajanje, našla na četvrtom mestu i spomenuta je u ukupno 103 govora. Učestalost pominjanja Turske, kao regionalne sile, značajno zaostaje u odnosu na Brisel i stalne članice Saveta bezbednosti UN.

Strani akteri - broj govora u kojima su spomenuti

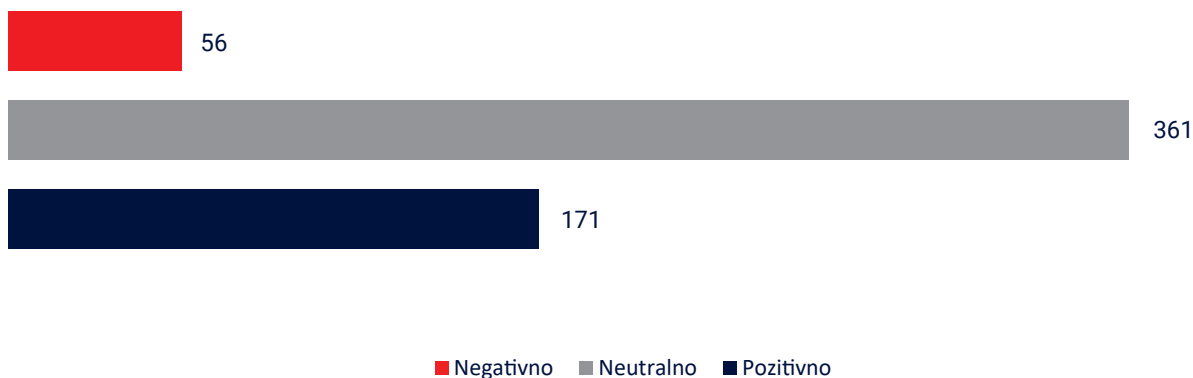

● Diskurs o EU

Dok učestalost pominjanja ukazuje na zastupljenost teme, odnosno na količinu pažnje koja je u govorima održanim u Skupštini posvećena svakom akteru, tek se analizom tonaliteta i konteksta u kojem je akter spominjan dolazi do potpunije slike (grafikon 2).

EU je dominantno spominjana u neutralnom tonalitetu (61 odsto), potom u pozitivnom (29 odsto), dok je u 10 odsto govora u kojima je EU spominjana to učinjeno u negativnom kontekstu.

Evropska unija - tonalitet govora

Grafikon 2: Tonalitet pominjanja EU

Ono što je posebno interesantno u slučaju EU je da nije moguće napraviti potpunu korelaciju između govora obojenih negativnim tonalitetom i evroskepticizma. Naime, neretko narodni poslanici (i ostali govornici u Narodnoj skupštini, prvenstveno predstavnici Vlade), čak i u trenucima kritika na račun Brisela, ne dovode u pitanje same evropske integracije Srbije: „Danas govoriti o tome kako samo za ovu vlast Evropa nema alternativu, nije dobro. Evropa je svuda oko nas. Bog visoko, Rusija daleko, a Evropa svuda oko nas.“ Paralelno sa navedenim, prisutan je i manir u kojem se insistira da se određeni potezi (usvajanje nekog zakona ili promena Ustava) ne sprovedu zarad evropskih integracija, već kako bi se unapredio kvalitet života građana Srbije. Ambivalentnost spram teme evropskih integracija je očigledna – iako jasno artikulirano protivljenje ulasku u EU uglavnom izostaje, čak i kod negativnog tonaliteta, ipak je izuzetno važno demonstrirati manjak entuzijazma i napraviti otklon u odnosu na politiku pređašnje većine. Navedeno je verovatno posledica procene u kojoj meri (preciznije na kakav način i pod kojim uslovima) glasačko telo aktualne većine podržava evropske integracije Srbije, ali i nesaglasja unutar same EU kada je reč o pridruživanju zapadnobalkanskih zemalja.

Govori u kojima je Unija pominjana u negativnom tonalitetu su se ticali aktivnosti Evropskog parlamenta, pogotovu poslanika koji su bili uključeni u moderiranje međustranačkog dijaloga o izbornim uslovima (sve do poslednjih etapa dijaloga) ili su na bilo koji način kritikovali pojedine poteze zvaničnika Srbije. Pored navedenog, kada su Evropski parlament i pojedini poslanici najčešće „optuživani“ za direktno podržavanje opozicije, o EU se negativno govorilo i u kontekstu pružanja podrške nezavisnom Kosovu, odnosno podršci ili odsustvu sposobnosti Brisela da utiče na ponašanje vlasti u Prištini. Kritikovana je okolnost da su uslovi za pristupanje Srbiji „potpuno drugačiji od onih koji su važili za neke druge koji su u međuvremenu postojali članovi EU“, te da se Brisel vodi dvostrukim aršinima kada je reč o odnosu Srbije sa Rusijom i Kinom. Navedeni sentiment oslikavaju reči jednog poslanika vladajuće većine: „Znate, kada zemljama EU treba gas, onda je to pitanje gasa, a kada Srbiji treba gas, onda je to loš uticaj Ruske Federacije.“ Do sličnih zaključaka se došlo i kada su u pitanju kineske investicije na koje, po sudu određenih poslanika, Brisel gleda blagonaklonije kada se realizuju u zemljama koje su već članice Unije.

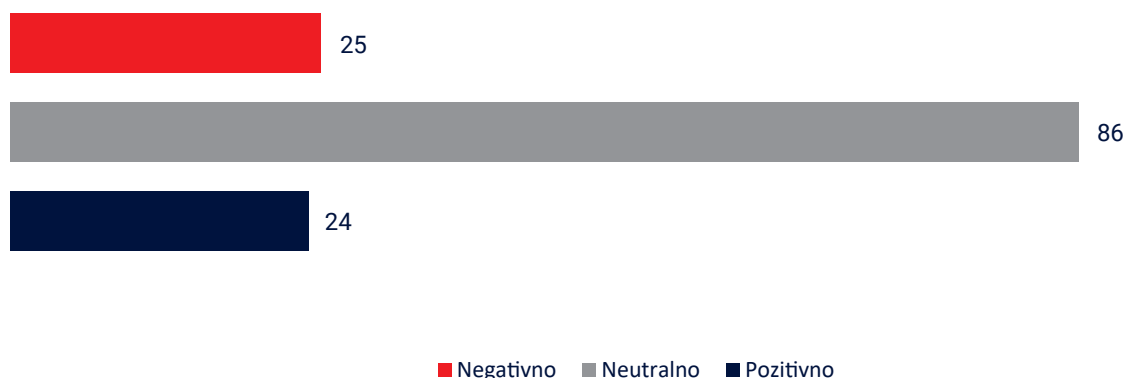
● Diskurs o SAD

SAD su spomenute u 135 govora u Narodnoj skupštini. Od toga, većina pominjanja je očekivano bila u neutralnom tonu (64 odsto). Međutim, za razliku od EU gde je pozitivni tonalitet značajno prevazišao negativni, procenat negativnih i pozitivnih pominjanja Vašingtona je izjednačen. Sa 18 odsto govora u kojima je dominantan bio negativan kontekst, SAD su strani akter koji je, kada se zanemari broj ukupnih spominjanja, najčešće bivao "meta kritike" u Skupštini (grafikon 3).

Međutim, pažljivija analiza govora u negativnom tonalitetu ukazuje na par značajnih nalaza koje je potrebno uzeti u obzir pre donošenja konačnih zaključaka. Naime, značajan deo ovih govora se odnosi na naseđe bilateralnih odnosa, te na ulogu koju poslanici pripisuju SAD u građanskom ratu u SFRJ, bombardovanju, kao i petooktobarskim promenama. Kada se poslanici i ostali govornici u Narodnoj skupštini negativno osvrću na aktualnu politiku SAD, kritike su najčešće parcijalne – upućene na deo establišmenta (na pojedinačnu stranku ili administraciju), na albanske, kosovske, bošnjačke i ostale lobiste i kongresmene na koje su uticali i slično. Čini se da je važno stvoriti utisak da unutar SAD postoje struje koje nam nisu naklonjene, ali da postoje i "naše" frakcije koje su sklonije da prepoznaju i uvažavaju interes Srbije. SAD u celosti nisu percipirane i predstavljane kao neprijateljske, čak ni u kritičkim govorima.

Kao i u slučaju EU, negativni tonovi su posebno prisutni u situacijama u kojima se postupanje zvaničnika može tumačiti kao kritika vlasti u Srbiji, te kada se poveže sa podrškom opoziciji. Takav je bio slučaj sa pismom koje je 7 kongresmena početkom novembra 2021. godine uputilo predsedniku SAD: *"Prvi put imate tu koordinaciju tajkunsko-političke određene elite ovde u Beogradu, privremenih institucija u Prištini, albanskih lobista u SAD, bošnjačkih lobista u SAD, crnogorskih lobista u SAD. Ne govorim ovo slučajno. Protest koji su organizovali u Njujorku ispred sedišta misije Republike Srbije u SAD, dakle u UN, su organizovali albanski lobi u Americi, bošnjački lobi u Americi, crnogorski lobi u Americi. Dakle, svi zajedno su se udružili da kažu kako Srbija ima maligni uticaj u ovom region."* Podrška nezavisnom Kosovu je, kao i u slučaju EU, još jedan značajan razlog povremenih kritika na račun SAD.

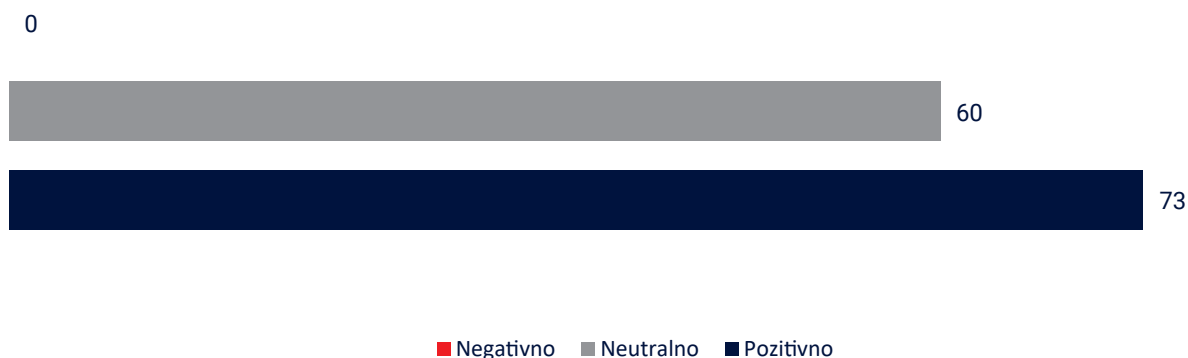
SAD - tonalitet govora

Grafikon 3: Tonalitet pominjanja SAD

● Diskurs o Rusiji

Rusija - tonalitet govora

Grafikon 4: Tonalitet pominjanja Rusije

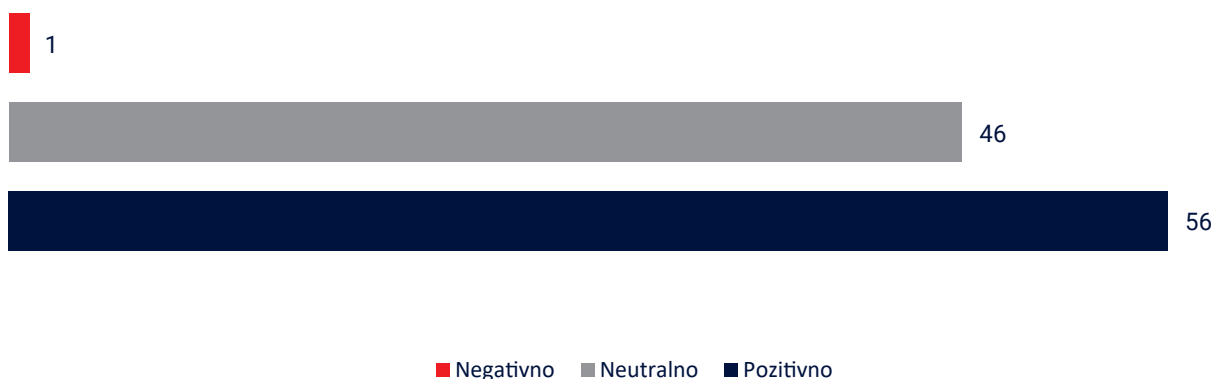
Kao što se može zaključiti iz grafikona 4, SAD i Rusija su izjednačene u količini spominjanja, ne i u tonalitetu. U 55 odsto govora u kojima je Rusija spomenuta to je učinjeno u pozitivnom tonalitetu, dok se preostalih 45 odsto govora može svrstati u neutralne. Rusija, u posledna četiri meseca 2021. godine, u Skupštini nije nijednom spomenuta u negativnom kontekstu.

Zanimljivo je da je Rusija često oslikana pozitivno uz paralelno hvaljenje predsednika Republike Srbije, čija je mudra politika na primer obezbedila povoljnu cenu gasa. Pohvale na račun Moskve su neretko branjenje politike vladajuće većine koja se, pored integracija u EU, zalaže za što bolje odnose sa Rusijom i Kinom: „Evo, pogledali ste, ukoliko ste pratili medije, cena gasa je na najvišem mogućem nivou, na globalnom nivou, međutim u Srbiji predsednik Aleksandar Vučić i zbog svega onoga što je u prethodnom periodu radio i zbog dobre saradnje koju mi imamo sa Rusijom i predsednikom Putinom, mi imamo cenu gasa i cena gasa se neće menjati. Važno je pomenuti da je i zbog naše dobre saradnje i sa istokom i sa zapadom Srbija danas u stanju da se pohvali time da mi imamo na raspolaganju čak pet vakcina. Da mi nismo dobro sarađivali i sa istokom i sa zapadom u prethodnom periodu, mi te vakcine ne bismo ni imali.“

● Diskurs o Kini

Kina je takođe dominantno spominjanja u pozitivnom kontekstu (54 odsto), potom neutralnom (45 odsto), a u analiziranom periodu je evidentiran samo jedan govor narodnog poslanika koji se može okarakterisati kao negativan: „Ja lično takođe mislim da i kineske firme treba kontrolisati, jer ovo sa „Linglongom“ je bio jedan veliki skandal, iz prostog razloga što, bez obzira koliko poštujem kinesku civilizacijsku alternativu, znam da je kapital, kako god da se zove, isti i da ga treba kontrolisati.“

Kina - tonalitet govora

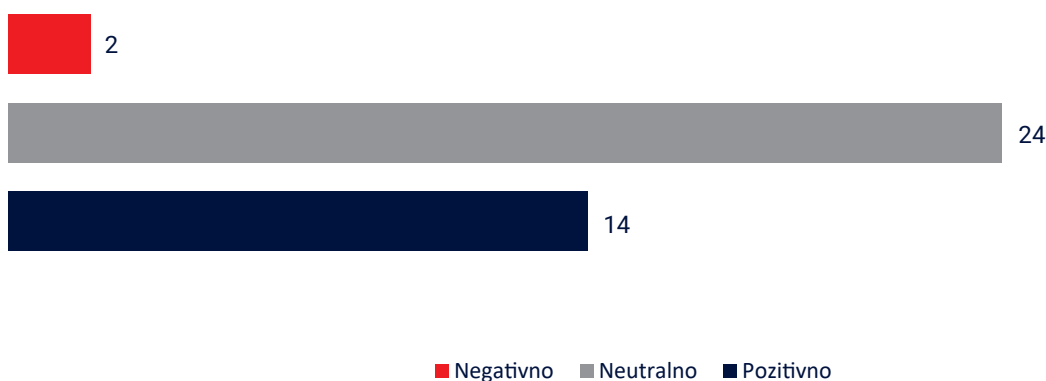
Grafikon 5: Tonalitet pominjanja Kine

Slično kao u slučaju Rusije i Kina je predstavljena kao važan partner koji nije „zaboravljen“ iako evropske integracije predstavljaju strateški cilj Srbije. Otuda su i pohvale na račun Kine ujedno često pohale spoljnopolitičkog opredeljenja vladajuće većine. Takođe, Kina je predstavljena kao pouzdan ekonomski partner i investitor, te prijatelj koji je pružio značajnu podršku u borbi protiv pandemije virusa Kovid 19.

● Diskurs o Turskoj

O Turskoj se u Narodnoj skupštini Republike Srbije dominantno govorilo u neutralnom tonalitetu (60 odsto), pozitivnom (35 odsto), dok se dva govora u kojima je spomenuta Turska mogu okarakterisati kao negativni.

Turska - tonalitet govora

Grafikon 6: Tonalitet pominjanja Turske

Međutim, važno je napomenuti da ta dva govora nisu predstavljala neku kritiku turske politike prema Srbiji. Prvi govor koji je nosio negativnu konotaciju je u Narodnoj skupštini održala predsednica Parlamenta Kipra koja se obratila srpskim kolegama, a drugi se odnosio na pežorativno poređenje izvršitelja sa periodom „turske okupacije“ (misli se na Osmansko carstvo). Stoga se može zaključiti da su kritike na račun Turske, kao i Rusije i Kine, izostale, odnosno da su suštinski zanemarljive.

● Zaključak

Istraživanje Otvorenog parlamenta ukazuje da se diskursi o stranim silama, koji se izgrađuju kroz obraćanja u plenumu Narodne skupštine, u najvećoj meri stavljaju u svrhu održanja zvaničnog narativa kroz koji vladajuća većina komunicira ka glasačima svoja spoljnopolitička opredeljenja.

Otuda je integracija u EU i dalje zvanično strateški cilj Srbije. Ipak, važno je distancirati se od ranijeg entuzijazma, pa se priključenje sada više predstavlja kao neki usud, ili neminovnost. Brisel se, u najmanju ruku, ne idealizuje. A u momentima u kojima do zvaničnog Beograda stignu kritike, diskurs ka EU postaje sve negativniji. Otuda ostaje otvoreno pitanje da li bi eventualno intenziviranje kritika moglo voditi i ka jasnijem okretanju ka evroskepticizmu. SAD nisu predstavljene kao neprijatelj ovog režima, daleko od toga. Ipak, glasačima se šalje poruka da unutar ove zemlje postoje frakcije koje, kao i u ranijim vremenima, nemaju razumevanja za interese Srbije. Rusija i Kina su „prijatelji“, ali ovi odnosi su jasno bazirani na obostranoj koristi. Posebno je važno predočiti glasačima da su te koristi rezultat mudre politike vladajuće većine, koja je, za razliku od ranijih srpskih vlasti, odolela pritiscima Zapada da se distancira od ovih zemalja, već hrabro sledi sopstvene interese. Turska, iako značajna regionalna sila čiji interesi i zvanična politika nisu nužno saglasne sa težnjama Beograda, zapravo nije prepoznata kao takva. Stoga i nije meta kritika na primer na osnovu podrške nezavisnom Kosovu, na način na koji su to EU i SAD.

Skupština nije mesto na kojem bi se, kroz usmereni dijalog u plenumu a u cilju vršenja nadzora nad spoljnom politikom koju vodi Vlada Republike, građani mogli informisati o strateškim spoljnopolitičkim pravcima Srbije. Ne postoji ni značajnija opozicija koja bi, opet kroz dijalog u plenumu, mogla dovoditi u pitanje svrshodnost tih pravaca. Iako je vođenje spoljne politike nadležnost Vlade, narodni poslanici sve „zasluge i pohvale“ pripisuju predsedniku Republike koji je, suprotivno Ustavu, i predsednik najveće parlamentarne partije. Otuda je lako zamisliti scenario u kojem bi se pravac spoljne politike Srbije u potpunosti promenio, a da to ne izazove nikakvo propitivanje narodnih poslanika u parlamentu. Dominantna većina poslanika aktualnog saziva bi tada samo prilagodila svoje govore u svrhu izgradnje novih diskursa koje bi bilo potrebno poslati glasačima.